[Time: 3 Hours] [Marks: 100]

N.B.: 1. All the questions are compulsory.
2. Draw need diagrams wherever necessary.
3. Figures to the right indicate full marks.

Q1 A Choose the correct answer from the given options and rewrite the statements. (Any 10) 10

1 The New Economic Policy (NEP) consisted of wide-ranging _____ reforms.
a) Political b) Economic
c) Social d) Urban

2 Education and Healthcare services included in the types of _____ infrastructure.
a) Social b) Cultural
c)Physical d) Private

3 One major characteristic of MNCs is their large size and _____.
a) Large profits b) Huge losses
c) Worldwide operations d) Good brands

4 The minimum support price guarantees the farmers with _____.
a) High Income b) High Profit
c) Competitive price d) Low cost

5 Regulated markets are supervised by the _____.
a) Market Committee b) Local Government
c) Firms d) Farmers

6 Buffer stock is the stock of food grains procured by the government through_____.
a) ICCI b) IDBI
c) FCI d) PACs

7 The Competition Act aims to protect the interests of _____.
a) Only producer b) Only foreign investors
c) Consumers d) Traders' unions

8 Disinvestment in India means _____.
a) Increasing government ownership
b) Selling government stake in public enterprises
c) Closing down industries
d) Nationalizing private firms

9 The service sector has shown rapid growth in recent years in _____.
a) Mining and quarrying b) Agriculture
c) Healthcare and Tourism d) Fisheries

X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1

muquestionpapers.com

10 One of the major recent trends in the Indian banking sector is _____.
a) Decrease in digital payments
b) Expansion of cash-based transactions
c) Growth of online and mobile banking
d) Closure of commercial banks

11 The money market deals with which type of financial instruments?
a) Long-term funds b) Medium-term loans
c) Short-term funds d) Real estate investments

12 SEBI primarily regulates the _____.
a) Money Market b) Capital Market
c) Banking Sector d) Insurance Industry

B **State whether the following statements are True or False (Any 10)** **10**

1 Inadequate social infrastructure can be a barrier to economic growth.
2 Primary Health Centers operate mainly in rural areas.
3 Atal Pension Yojana provides pensions to workers in the unorganized sectors.
4 Buffer stock is maintained to ensure food security.
5 NABARD directly deals with farmers and other rural people.
6 Regional Rural Banks finance small and marginal farmers.
7 The MRTP Act restricted investments in the industrial sector.
8 Water pollution is not considered a type of industrial pollution.
9 Tourism has shown declining trend in India during the post-reform period.
10 Digital banking has significantly grown in India in the post-reform period.
11 A major challenge for the insurance sector is low penetration in rural areas.
12 Capital market reforms aim to increase speculation.

Q.2 Attempt any Two questions from the following. **15**

A Explain the concept of social infrastructure and discuss major government initiatives in the field of education.
B Describe any seven Sustainable Development Goals.
C Explain the meaning of Foreign Direct Investment (FDI) and discuss its role in the Indian economy.

Q.3 Attempt any Two questions from the following. **15**

A Explain the features of the National Agricultural Policy, 2000.
B Discuss the government measures to stabilize agricultural prices.
C Discuss major institutional sources of agricultural finance in India.

muquestionpapers.com

X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1

Q.4		**Attempt any Two questions from the following.**	15
	A	Discuss the features of disinvestment policy of the Government of India.	
	B	Explain the measures taken by the Indian Government to control industrial pollution.	
	C	Discuss the recent trends in the service sector in India.	
Q.5		**Attempt any Two questions from the following.**	15
	A	Discuss the challenges faced by banking sector in India.	
	B	Explain the limitations of Indian money market.	
	C	Explain the growth of capital market in India.	
Q.6		**Write short notes on any four of the following.**	20
	A	New Economic Policy and liberalization	
	B	Role of Multi-National Companies	
	C	Measures to improve agricultural marketing	
	D	Role of MSMEs	
	E	Challenges of Insurance sector	
	F	Structure of Money Market	

****

muquestionpapers.com

X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1

[वेळ: ३ तास] [एकूण गुण: १००]

सूचना :

१. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. आवश्यक तेथे आकृती काढाव्यात.
३. उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.१ (अ) योग्य पर्याय निवडून विधान पुन्हा लिहा. (कोणतेही दहा) १०

१. नवी आर्थिक धोरण (एन.ई.पी.) मध्ये व्यापक प्रमाणावर _____ सुधारणा करण्यात आल्या.
   अ) राजकीय ब) आर्थिक
   क) सामाजिक ड) नागरी

२. शिक्षण व आरोग्यसेवा या सेवा _____ पायाभूत सुविधांमध्ये समाविष्ट आहेत.
   अ) सामाजिक ब) सांस्कृतिक
   क) भौतिक ड) खाजगी

३. बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचे एक महत्त्वाचे वैशिष्ट्य म्हणजे त्यांचा मोठा आकार आणि_____.
   अ) मोठा नफा ब) मोठा तोटा
   क) जागतिक कार्यक्षेत्र ड) चांगले ब्रँण्ड

४. किमान आधारभूत किंमत शेतकऱ्यांना _____ देते.
   अ) जास्त उत्पन्न ब) जास्त नफा
   क) स्पर्धात्मक किंमत ड) कमी खर्च

५. नियंत्रित बाजारांचे नियंत्रण _____ करतात.
   अ) बाजार समिती ब) स्थानिक स्वराज्य संस्था
   क) उद्योग ड) शेतकरी

६. राखीव साठा हा शासकीय यंत्रणेद्वारे _____ मार्फत खरेदी केलेल्या धान्याचा साठा असतो.
   अ) आय.सी.सी.आय. ब) आय.डी.बी.आय.
   क) अन्न निगम (एफ.सी.आय.) ड) प्राथमिक कृषि पतसंस्था (पी.ए.सी.एस.)

७. स्पर्धा कायदा _____ यांच्या हिताचे संरक्षण करतो.
   अ) फक्त उत्पादक ब) फक्त परदेशी गुंतवणूकदार
   क) ग्राहक ड) व्यापारी संघ

X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1

muquestionpapers.com

८. भारतातील निर्गुंतवणूक म्हणजे _____.
अ) शासनाची मालकी वाढविणे
ब) सार्वजनिक उद्योगांतील शासनाचा हिस्सा विकणे
क) उद्योग बंद करणे
ड) खाजगी उद्योगांचे राष्ट्रीयीकरण

९. अलीकडील काळात सेवा क्षेत्राचा वेगाने विकास _____ क्षेत्रात झाला आहे.
अ) खाणकाम व खडी उत्खनन
ब) शेती
क) आरोग्य आणि पर्यटन
ड) मत्स्य व्यवसाय

१०. भारतातील बँकिंग क्षेत्रातील अलीकडील महत्त्वाची प्रवृत्ती म्हणजे _____.
अ) डिजिटल देयकांमध्ये घट
ब) रोकड-आधारित व्यवहारात वाढ
क) ऑनलाईन व मोबाइल बँकिंगचा वाढता प्रसार
ड) व्यापारी बँकांचे बंद होणे

११. मुद्रा बाजार कोणत्या प्रकारच्या आर्थिक साधनांशी संबंधित आहे?
अ) दीर्घकालीन निधी
ब) मध्यमकालीन कर्जे
क) अल्पकालीन निधी
ड) स्थावर मालमत्ता गुंतवणूक

१२. भारतीय प्रतिभूती व विनिमय मंडळ (सेबी) मुख्यत्वे _____ नियंत्रित करते.
अ) मुद्रा बाजार
ब) भांडवली बाजार
क) बँकिंग क्षेत्र
ड) विमा उद्योग

प्र.१ (ब) खालील विधाने बरोबर की चूक ते सांगा. (कोणतीही दहा) १०

१. अपुऱ्या सामाजिक पायाभूत सुविधा आर्थिक विकासासाठी अडथळा ठरतात.
२. प्राथमिक आरोग्य केंद्रे मुख्यत्वे ग्रामीण भागात कार्यरत असतात.
३. अटल पेन्शन योजना असंघटित क्षेत्रातील कामगारांना पेन्शन प्रदान करते.
४. राखीव (बफर) साठा अन्नसुरक्षेसाठी ठेवला जातो.
५. नाबार्ड (NABARD) थेट शेतकरी व ग्रामीण लोकांशी व्यवहार करते.
६. प्रादेशिक ग्रामीण बँका लहान व अल्पभूधारक शेतकऱ्यांना कर्ज पुरवतात.
७. एम.आर.टी.पी. कायद्याने औद्योगिक क्षेत्रातील गुंतवणुकीवर निर्बंध आणले.
८. जलप्रदूषण हे औद्योगिक प्रदूषणाचे स्वरूप मानले जात नाही.
९. भारतातील पर्यटन क्षेत्रात सुधारणा काळानंतर घटती प्रवृत्ती दिसते.
१०. भारतातील डिजिटल बँकिंग सुधारणा-काळानंतर वेगाने विकसित झाले आहे.
११. विमा क्षेत्रातील एक मोठे आव्हान म्हणजे ग्रामीण भागातील कमी प्रवेश हे होय.
१२. भांडवली बाजारातील सुधारणांचे उद्दिष्ट सट्टा व्यवहार वाढविणे हे असते.

muquestionpapers.com

X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1

प्र.२ पुढील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५

अ) सामाजिक पायाभूत सुविधांची संकल्पना स्पष्ट करा व सरकारने शिक्षण क्षेत्रासाठी केलेल्या प्रमुख उपक्रमांचे स्पष्टीकरण द्या.

ब) कोणत्याही सात शाश्वत विकास उद्दिष्टांचे वर्णन करा.

क) थेट परकीय गुंतवणूक (एफ.डी.आय.) म्हणजे काय? तसेच भारतीय अर्थव्यवस्थेतील तिची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.३ पुढील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५

अ) दोन हजार सालच्या राष्ट्रीय कृषी धोरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) शेतीमालाच्या किमती स्थिर ठेवण्यासाठी सरकारने केलेल्या उपाययोजना स्पष्ट करा.

क) भारतातील कृषी वित्तपुरवठ्याचे प्रमुख संस्थात्मक स्रोत स्पष्ट करा.

प्र.४ पुढील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५

अ) भारत सरकारच्या निर्गुंतवणूक धोरणाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

ब) औद्योगिक प्रदूषण नियंत्रणासाठी भारत सरकारने केलेल्या उपायांची माहिती द्या.

क) भारतातील सेवा क्षेत्रातील अलीकडील प्रवृत्ती स्पष्ट करा.

प्र.५ पुढील पैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. १५

अ) भारतातील बँकिंग क्षेत्रासमोरील आव्हाने स्पष्ट करा.

ब) भारतीय मुद्रा बाजाराच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

क) भारतातील भांडवली बाजाराच्या विकासाचे स्पष्टीकरण द्या.

प्र.६ खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात लिहा. २०

अ) नवीन आर्थिक धोरण व उदारीकरण

ब) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची भूमिका

क) कृषी विपणन सुधारण्यासाठी उपाय

ड) सूक्ष्म, लघु व मध्यम उद्योगांची (एम.एस.एम.ई.) भूमिका

ई) वीमा क्षेत्रासमोरील आव्हाने

फ) मुद्रा बाजाराची रचना

****

muquestionpapers.com

X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1X149Y68FFC1